Η οικολογία και ο οικολογισμός (Θεόδωρος Παντούλας)

Categories : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Date : 22 Σεπτεμβρίου, 2011

Ο άνθρωπος του διαφωτισμού και της νεωτερικότητας λησμόνησε ότι είναι «παρεπίδημος»· υπερτίμησε τον εαυτό του και τις δυνατότητές του τόσο, που στο όνομα μια γραμμικής «προόδου» είδε στο περιβάλλον μια ακόμη πηγή εκμετάλλευσης, δηλαδή μια ακόμη πηγή πλουτισμού. Την ύβρη του μάλιστα την ονόμασε «ανάπτυξη» και στο όνομά της διέπραξε μια υπέρβαση όχι απλώς των αντοχών, αλλά των ίδιων των περιβαλλοντικών ορίων του κόσμου μας, που εν τω μεταξύ έπαψε να είναι κόσμος κι έγινε αγορά. Όχι αγορά των πολιτών, αλλά αγορά των πολυεθνικών.

Σε αυτή την αγορά το περιβάλλον είναι ο πλέον σπαταλημένος πόρος της ανθρωπότητας. Δίπλα στην κλιματική αλλαγή, με την οποία δεν γνωρίζουμε τι μας ξημερώνει, έχουμε τους πολέμους, που όσα «ανθρωπιστικά» προσχήματα κι αν επικαλεστούμε, μισογνωρίζουμε όλοι μας ότι γίνονται για το πετρέλαιο: για την ενέργεια δηλαδή· για να συνεχίζουμε να παράγουμε και να καταναλώνουμε. Θα ακολουθήσουν -προβλέπουν οι ειδικοί- πόλεμοι για το νερό -κι έχει ο Θεός. Εμείς δεν θα έχουμε όμως συνεχίζοντας έτσι. Οι προβλέψεις για πανδημίες κι άλλα δεινά είναι πολύ συγκεκριμένες. Τόσο συγκεκριμένες όσο και οι επιδόσεις μας.

Θέλω να πω πως όσο η δύση αναπτύσσεται -κι αυτό που ονομάζουμε «ανάπτυξη» γίνεται πάντοτε σε βάρος του περιβάλλοντος– τόσο αυξάνονται οι πεινῶντες καὶ διψῶντες της ανθρωπότητας. Τα γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα δεν μας χορταίνουν· μας μεταλλάσσουν. Και μας μεταλλάσσουν σε τέτοιο βαθμό που δεν μπορούμε να κάνουμε πλέον στοιχειώδεις διακρίσεις. Δείτε τα καθ' ημάς: έχουμε πεντακάθαρα σπίτια αλλά χιλιοβρόμικους δημόσιους χώρους. Δεν έχουμε την παραμικρή αίσθηση του δημοσίου συμφέροντος και του δημοσίου χώρου. Ό,τι είναι εκτός της οικίας μας, στάχτη και μπούλμπερη!

Η κρίση που βιώνει σήμερα ο κόσμος -και η πατρίδα μας πολύ περισσότερο- για λόγους που δεν είναι του παρόντος, δεν είναι απλώς μια κρίση οικονομική. Είναι μια κρίση ανθρωπολογική, κρίση του ίδιου του μοντέλου ανάπτυξης που υιοθετήθηκε, μεταπολεμικά κυρίως. Αυτό το μοντέλο, αφού μας καταχρέωσε, μας χρεοκόπησε

οικονομικά, πολιτικά και ηθικά κι όμως εμείς, παραδόξως, επιμένουμε σε αυτό, μιλώντας και προσδοκώντας περισσότερη «ανάπτυξη» -δηλαδή περισσότερη κατανάλωση. Θεραπεύεται όμως η παχυσαρκία με περισσότερες θερμίδες;

Υπάρχει μια ηθική υποχρέωση έναντι των παιδιών μας, αλλά δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι θέλουμε να την αναλάβουμε. Φυσικά και μπορούμε να ζήσουμε χωρίς μιας χρήσεως προϊόντα, αλλά δεν ξέρω εάν το θέλουμε.

Ξέρω όμως ότι ο προνεωτερικός παππούς μου, ο Περεκλάκης, ήταν ένας άνθρωπος φτωχός αλλά ευτυχής, διότι μοιραζόταν την φτώχεια του. Ήταν ένας άνθρωπος ολιγογράμματος αλλά σοφός. Τόσο σοφός που ποτέ του δεν βιαζόταν. Τα παιδιά του που σπούδασαν βιάζονται πολύ, δουλεύουν περισσότερο κι έχουν πολλές σκοτούρες. Περιέργως, όποτε το κατορθώνουν, επιστρέφουν στο σπίτι και στην ζωή του παππού... για να ξεκουραστούν! Αντιλαμβάνεστε το παράδοξο: έφυγαν για μια καλύτερη ζωή αλλά αναπαύονται επιστρέφοντας σε αυτή που εγκατέλειψαν. Το πρόβλημα είναι πολύ πιο οξύ για όσους δεν έχουν αφετηρία...

Οι επιλογές μας βεβαίως έχουν πάντοτε ένα κόστος: αυτό που μας ξεκουράζει σήμερα το λέμε διακοπές κι αυτό που μας καταπονεί το λέμε καθημερινότητα.

Μπορούμε να συνεχίσουμε έτσι με την επίγνωση ότι είναι λίγα τα ψωμιά μας -και τα δικά μας και του κόσμου μας- αλλά μπορούμε και να συνεχίσουμε εξορίζοντας τους οικονομολόγους από την ζωή μας. Ξέρετε, η ανθρωπότητα τα κατάφερε και χωρίς αυτούς.

Δεν λέω ακριβώς να γυρίσουμε πίσω, αλλά να μην περιφρονήσουμε την ιστορική εμπειρία. Λιγότερη έπαρση για τα κατορθώματά μας δεν θα μας βλάψει.

Υπάρχει ένα όψιμο ενδιαφέρον για το περιβάλλον, ένας πολύμορφος οικολογισμός θα έλεγα, που κατά την γνώμη μου είναι άλλη μια μεταμοντέρνα υποκρισία. Εάν ο πρώιμος καπιταλισμός λεηλάτησε το περιβάλλον στο όνομα της «ανάπτυξης», ο ύστερος καπιταλισμός το λεηλατεί κάνοντας πράσινες μπίζνες. Και στις δυο περιπτώσεις -σας θυμίζω- μένουν ευχαριστημένοι οι κερδοσκόποι, που μετακινούν εμπορεύματα κι ανθρώπους αλλά όχι το περιβάλλον.

Σε κάθε περίπτωση οι περιβαλλοντικές μπίζνες δεν θα σώσουν το περιβάλλον. Θα το κάνουν απλώς ένα ακόμα εμπόρευμα.

Αν κάτι μπορεί να σώσει το περιβάλλον, αυτό νομίζω ότι είναι η επίγνωση ότι δεν είμαστε το κέντρο του κόσμου. Αλλά για να γίνει αυτό δεν χρειάζονται ευχές, αλλά η ταπεινότητα εκείνη που ανα-γνώριζε ότι η ζωή ανθεί και λουλουδίζει μόνο στην ιερότητα του κόσμου.

Κι ότι έξω απ' αυτή μαραίνεται -μ' όση ανάπτυξη κι αν την ποτίσουμε.

(Ο Θεόδωρος Παντούλας είναι εκδότης και διευθυντής του περιοδικού «manifesto»)

(Πηγή: PPOL και περιοδικό «manifesto»)